

zatok tagjai is követik őket, lévén számukra is a „látványos” produkció a legvonzóbb.

Egyébként a politikusok könyvtárakkal kapcsolatos magatartásában – tapasztalhatta csodálkozva e cikk szerzője – ugyancsak nem bizonyul minden optimálisnak Nyugaton sem. Ott is népszerű a „könnyebb ellenállás” vonalán való mozgás. Az intelem, amelyet szerzőnknek a nyugati kollégák mondtak, a következőképpen hangzik:

„Mindenütt jelen kell lenni, minden meghívást elfogadni, keresni az alkalmakat, ahol valami történik, akár politikai pártok, akár az önkormányzatok ren-

dezik őket. Itt beszédtémává kell tenni a könyvtárak és szolgáltatásaik dolgát. Életrevalóságunkat nekünk is állandóan dokumentálnunk kell. Önök is támaszkodjanak a megnyert közvéleményre.”

A közvélemény Nyugaton olykor cselekvésekbe csap át. Pl. Németországban az egyetemi hallgatók és tanárok sztrájkjal tiltakoztak az egyetemi könyvtárak állományépítési kereteinek megnyírbalása ellen.

(Futala Tibor)

Lásd még 348, 384, 390

FELHASZNÁLÓK ÉS HASZNÁLAT

Használat- és igényvizsgálat

99/398

SCHWARZ, Hanspeter: Die privatwirtschaftlichen Kunden der ETH-Bibliothek Zürich. Neue Erkenntnisse über ein wichtiges Kundensegment. Ergebnisse einer Umfrage von Frühjahr 1998. = Bibliotheksdienst. 33.Jg. 1999. 4.no. 581-591.p.

A zürichi Államszövetségi Műszaki Főiskolai Könyvtár kapcsolata a magánvállalatokkal. Az 1998 tavaszán végzett felmérés eredményei

Felmérés; Főiskolai könyvtár -műszaki; Igénykutatás könyvtári szolgáltatásokra; Könyvtárhasználat; Termelés információellátása

A zürichi Államszövetségi Műszaki Főiskolai Könyvtár Svájc legnagyobb műszaki-természettudo-

mányi könyvtára. Feladatköre kétirányú: belső (felsőoktatási) és külső (országos) funkciókra oszlik. Belső feladata a főiskola 90 intézetének és közel 12 ezer hallgatójának ellátása a mérnöki és a természettudományok, valamint a matematika és az informatika irodalmával. Ez a feladat a könyvtár kapacitásának kb. 60%-át veszi igénybe. A külső, országos feladata: az Államszövetségi Műszaki Főiskola Zürichen kívüli kutatóintézeteinek ellátása, a svájci magánvállalkozók, hivatalok és egyesületek, a kantonok és a városok, valamint magánszemélyek ellátása a gyűjtőkörébe tartozó irodalommal és információval. Ez a funkció a könyvtári kapacitásnak kb. 40%-át veszi igénybe.

A könyvtár eddigi magatartása a külső használókkal szemben egyrészt passzív volt, másrészt maximálisan aktív. Passzívan várta a megrendeléseket, nem adott magáról megfelelő információt sem a potenciális, sem a tényleges használóinak. A beérkező megrendeléseket viszont a legnagyobb aktivitással elégítette ki: rövid szállítási határidő, olvasó-

barát magatartás, kedvező árak jellemzik szolgáltatásait. Mivel a külső igénybevevők aránya erőteljesen növekszik, a könyvtár célzott marketing programmal kíván kilépni eddigi passzivitásából. A program keretében 1. Átfogó képet kíván kapni a potenciális használókról és azok igényeiről 2. Célzott ügyfélinformációt kíván bevezetni 3. Új, használospecifikus szolgáltatások bevezetését tervezi.

A program 1. pontját, a potenciális használókról való tájékozódást egyrészt az intézmények (mintegy 20 ezer cím) statisztikai jellegű elemzésével valósították meg, másrészt kérdőíves és interjú vizsgálatokkal. Az utóbbi keretében 50 interjút folytattak le egyenként 1,5-4 órás időtartamban.

A kérdőíves adatgyűjtésre 1998 elején került sor, ekkor közel 9 ezer kérdőívet küldtek ki a vállalatok részére, melynek 21,4%-át küldték kitöltve vissza. A válaszokból feltárulnak a svájci magánvállalatok információs szokásainak és igényeinek főbb vonásai.

A vállalatok túlnyomó többsége, 92%-a igényel tevékenységéhez valamilyen irodalmat vagy információt, többségében hagyományos formában. Könyvet illetve folyóiratcikket 86-87% vesz igénybe (több válasz is adható volt), a számítógépes adathordozókat 48%, az online információszerzést 45% említette.

Az Államszövetségi Műszaki Főiskola Könyvtárát a megkérdezettek 52%-a még sohasem használta. Feltehető, hogy ők nem ismerik a távolról is igénybevehető szolgáltatásokat, ami a könyvtár eddigi gyenge kapcsolatszervező tevékenységére vezethető vissza. Másrészt még így is meglepően magas a könyvtárat nem ismerők aránya a kis Svájcban, ahol a főiskolán végzett mérnökök dolgoznak a megkérdezett vállalatoknál is.

A megkérdezettek 44%-a vette már igénybe a könyvtár szolgáltatásait, ebből 22% évente egy alkalommal, a többiek gyakrabban. Az igénybevevők közül legtöbben könyvet vagy folyóiratot kaptak eredetiben (33%) illetve másolatban, postai úton

(22%). A könyvtár számítógépes katalógusát az Internet segítségével 20% vette igénybe, a teltettségével 15%. A könyvtártól információt vagy tanácsot kapott 9%. Ezek a számok azt mutatják, hogy az irodalmat kérők többsége nem a könyvtár katalógusa alapján rendel, hanem egyszerűen csak megbízik annak jó állapotában.

Azok a vállalatok, melyek igénybe veszik a könyvtár szolgáltatásait, csaknem mind elégedettek vele (97%), sőt a nagy többség, 82,5% a „nagy mértékben elégedett” választ adta. A „milyen szolgáltatást hiányol?” kérdésre csak 9% válaszolt, a megnevezettek között alig akadt ténylegesen hiányzó és alapvető szolgáltatás.

A felmérés egyértelműen bizonyította, hogy nem a könyvtár tényleges szolgáltatásaiban, hanem az azokról adott információban van a deficit.

(Katsányi Sándor)

99/399

MIE, Friedrich – OTTO, Anne: Endnutzer weisen die Richtung: Von der Informationsvermittlung zum Informationsmanagement = NFD Inf. 50.Jg. 1999. 3.no. 149-156.p.

Res. angol nyelven

A felhasználók szabják meg az irányt: az információközvetítéstől az információszerzésig

Adatbázis; Dokumentumszolgáltatás; Használói szokások; Igény; Kutatóintézeti könyvtár; Online információkeresés

A cikkben ismertetett projekt célja egy olyan információs rendszer megtervezése, létrehozása és értékelése volt, amelynek keretében külső bibliográfiai és faktográfiai adatbázisok használatával kívánták megoldani a GeoForschungsZentrum (GFZ) Potsdam munkatársainak természettudományi és műszaki információellátását. A program interjúkra

épülő igényfelméréssel kezdődött. A Messenger nevű információkereső nyelv alapjainak bemutatása után minden érdeklődő (az összes tudományos munkatárs több mint egyharmada) jelszót kapott az STN adatbázisok használatához. Egy főre számítva a keresések kb. 400 márkába kerültek évente. Mivel a használatot kedvezőtlenül befolyásolta a parancsvezérelt keresőnyelv, illetve az online szolgáltatások telekommunikációs költsége, a helyi hálózatba kapcsolt CD-ROM adatbázisok felé fordultak. Az elektronikus szolgáltatók igénybevételének köszönhetően a dokumentumrendelések száma háromszorosára növekedett. A projekt következtében jelentősen megváltozott a GFZ információellátási infrastruktúrája: a hagyományos szolgáltatásokat hatékony információszervezés váltotta fel.

(Autoref.)

99/400

DUBROV, A.P. – MOTENKOVA, E.D. – KRASIKOVA, O.L.: Otnošenje učenih Rossijskoj akademii nauk k novym informacionnym tehnologijam = Naučn.Teh. Bibl. 1998. 11.no. 17-25.p.

Oroszországi akadémikusok viszonya az új információs technológiákhoz

Elektronikus publikáció; Felmérés [forma]; Használói szokások; Kutató -mint olvasó; Számítógép-hálózat

1997 és 1998 fordulóján felmérték, hogy 60 moszkvai és a fővárosi régióban működő, valamint 21 városi akadémiai kutatóintézet munkatársai – akadémikusai és kutatói – hogyan is állnak hozzá az új információs technológiákhoz. Erre annál is inkább szükség volt, mivel a korábbi (1979 és 1983 közötti) felmérések által korszerűnek minősített technológiák régen elavultak.

A felmérés 366 személyt, 6 akadémikust és levelező tagot, 132 tudományos doktort, 182 aspiránst és

46 egyéb munkatársat fogott át. E sokaságban 41 matematikus, 106 fizikus, 49 vegyész, 84 biológus, 58 geológus szerepelt.

A felmértéknek 14 kérdést kellett megválaszolniuk. Az első kérdésre kapott válaszokból az derült ki, hogy a mintasokaság negyede saját szaktudományán kívül még további 1-5 más tudomány iránt is érdeklődik. Ez a könyvtárak folyóiratrendelési szempontjából felettébb fontos tudnivaló.

Az elavulás kérdésében az alábbi állásfoglalások születtek: 46% szerint az ún. magfolyóiratok legalább 10 évre visszamenően „élők” maradnak. 3-5 éves aktualitást jelöltek meg a fizikusok, biológusok és geológusok, bár nem valamennyien.

Mivel kevés pénz jut az állománygyarapításra, a matematikusok 81, a fizikusok 87, a vegyészek 21, a biológusok 73, a műszakiak 78, a geológusok 71%-a szerint a nem világnyelveken megjelenő folyóiratok előfizetését meg lehet szüntetni. Azonban a megkérdezettek 18%-a „kardoskodott” e folyóiratok további járatása mellett, miközben szívesen látná, ha a szóban forgó országok mindjárt angol nyelven publikálnák legfontosabb eredményeiket.

Elektronikusan közvetített információkat a moszkvaiak 62, a vidékiek 48%-a vesz rendszeresen igénybe. A moszkvaiak 52, a vidékiek 44%-a használja minden segítség nélkül az Internetet, azonban a felmérték 37, illetve 50%-a felszerelésbeli elégtelenségek, illetve a költségkihatások miatt egyáltalán nem jut hozzá.

A felmérők véleménye szerint az Internetre nézvést kapott adatok „lakkozottak”, minthogy „sikk” vele „a jour”-ban lenni. Az Internet igénybevételének „műfajai”: Current Contents, teljes szövegek, referátumok, annotációk, adatbázisok, konferencia-tájékoztatók, bibliográfiai adatok stb.

Az elektronikus folyóiratok népszerűsége felfutóban van: a moszkvaiak 35, a vidékiek 46%-a áll ki mellettük. A könyvtárak elektronizálását, azaz kizárólag elektronikus dokumentumok használatát viszont a moszkvaiak 87, a vidékiek 84%-a veti el. Itt

nyilván a dolog szokatlansága, megoldásokban való fogyatékossga váltja ki az ellenzést.

Összefoglalásként le lehet szögezni, hogy „akadémiai berkekben” népszerűek az új információs technikák és technológiák, és használatuk is intenzív. Az Internettel és az elektronizálással kapcsolatban felmerült problémák azt dokumentálják, hogy az újdonságok tolerálásához és igenléséhez bizonyos időnek kell eltelnie.

(Futala Tibor)

99/401

VOORBIJ, Henk J.: Searching scientific information on the Internet: a Dutch academic user survey = J.Am.Soc.Inf.Sci. 50.vol. 1999. 7.no. 598-615.p. Bibliogr.

Szakmai információkeresés az Interneten: felmérés holland egyetemi hallgatók és kutatók körében tájékozódási szokásaikról

Egyetemi hallgató; Felmérés [forma]; Gépi információkeresés; Használói szokások; Kutató -mint olvasó; Számítógép-hálózat; Tárgyi feltárás

A tanulmány holland egyetemi hallgatók és oktatók körében vizsgálja az Internet használatát és felismert jelentőségét. Az egyetemi közösség 1000 tagjának küldtek részletes kérdőívet, és három célcsoportos interjút készítettek az oktatókkal. A vizsgálat egyebek mellett feltárta, hogy a World Wide Weben (WWW) való keresés számos nehézséggel jár. A könyvtáraknak a használókat a hagyományos feladatok ellátásával, úm. a dokumentumok kiválasztásával, bibliográfiai leírásával, ellenőrzött tárgyi indexelésével, gyors tájékoztatással, tanfolyamok szervezésével és egyéni segítségnyújtással is támogatniuk kell. A WWW-t elsősorban általános, faktografikus, efemer jellegű vagy nagyon speciális információk keresésére használják. A teljes szöveget tartalmazó források jelenleg kisebb szerepet ját-

szanak az egyetem kutatási tevékenységében. Az Internet valószínűleg kiharcolja a maga helyét, de nem szünteti meg a hagyományos, nyomtatott vagy egyéb információforrások használatát.

(Autoref.)

99/402

MORRISON, Heather G.: Online catalogue research and the verbal protocol method = Lib.Hi Tech. 17.vol. 1999. 2.no. 197-206.p.

Az online katalógus használatának kutatása „verbális protokoll” módszerrel

Egyetemi hallgató; Felmérés [forma]; Katalógus-használat; Könyvtárodományi kutatás; Online katalógus

Az ún. verbális protokoll módszert kiterjedten használják a számítógépes rendszerek barátságosságának vizsgálatára. A jelen cikkben ismertetett kutatás azt kívánta megállapítani, mennyire használható ez a módszer online katalógusok esetében. Tíz egyetemi hallgató saját kutatást végzett a DRA Infogate rendszerben. Keresés közben hangosan kellett gondolkozniuk: a kutatók kimondatták velük, melyik gombot nyomják le, erre mi történik, és ők erre hogyan reagálnak. Az így összegyűlt hanganyagot leírták és elemezték. A használók összesen 65 problémával találtak, amelyek közül 11 háromszor vagy ennél többször is előfordult. Ez alátámasztja azt a feltételezést, hogy a verbális protokoll hasznos eszköz a használók közös problémáinak megállapítására. A szerző szerint a módszer nagy lehetőségekkel rendelkezik a könyvtár- és információtudomány területén, például érdemes lenne a számítógépes használói felületek tervezésekor is igénybe venni.

(Autoref.)

Lásd még 351, 355, 369-370

Használók képzése

99/403

DEWALD, Nancy H.: Web-based library instruction: what is good pedagogy? = Inf.Technol.Lib. 18.vol. 1999. 1.no. 26-31.p. Bibliogr. 22 tétel.

Webre alapozott könyvtárhasználati oktatás: milyen pedagógiát kövessünk?

Használók képzése -felsőoktatásban; Oktatáspedagógia; Számítógép-hálózat

A felsőoktatási intézmények oktatói igyekeznek kihasználni a World Wide Web-nek mint a hallgatókkal való kommunikáció új színterének az előnyeit. Ott teszik közzé a tanterveket, feladatokat, bibliográfiákat, prezentációkat, oktatóprogramokat, nemcsak a levelező hallgatók és a távoktatásban részt vevők számára, hanem a hagyományos oktatás kiegészítéseként is. A könyvtárakban a használók képzésére is felhasználták a webet, ahol a kötött időpontban szervezett ismertetések helyett az előre elkészített segédanyagokat akkor vehetik igénybe a hallgatók, amikor kívánják. Az interaktív web-helyek oktatási célú alkalmazásakor a tanulók aktív közreműködésére, visszacsatolására van szükség. A felsőoktatással foglalkozó kutatók irányelveket fogalmaztak meg a weben történő oktatásról, főként az egy-egy szemeszteren át tartó kurzusok esetében. A webes oktatás hipermédiás modelljében elvált egymástól az irányított és a tanuló által szabályozott „útvonal”. A tanulók felhasználják az információkat, interakcióba lépnek valamilyen visszacsatolás (tesztek, kérdőívek, a tanárral vagy más tanulókkal való interperszonális kommunikáció) révén. A kezdők a tanár által megadott útvonalat követhetik, míg a haladók maguk határozhatják meg, hogyan haladnak a tananyagban. A kognitív modell alapján kétféle módon lehet tanulni: felülete-

sen (az információt memorizálva) és elmélyülten, azaz megértve vagy a jelentést keresve. Az oktatás-elméleti szempontokból kiindulva irányelveket lehet megfogalmazni a webes könyvtári oktatással kapcsolatban a tanuló motiválására, az oktatási modulokra és az interaktivitás szintjére nézve.

A motiválásra különböző gyakorlati megoldásokat ismertet a cikk. A Central Florida Egyetemen az online katalógus használatát oktató modulban a diák egy második web-frame-et nyithat meg és valós idejű keresést végezhet a katalógusban anélkül, hogy az oktatóprogramból kilépne. A James Madison Egyetem oktatóprogramja az információs etika témakörében egy sor valószerű helyzetet ad meg, amelyben a tanulónak kell kiválasztania a megfelelő, etikus magatartást a tanultakat alkalmazva.

A webes könyvtári oktatás leggyakrabban rövid modulokból áll, amelyekben a hallgató bizonyos készségeket és fogalmakat sajátíthat el. A hagyományos webes oktatási modell egyszerű, jól strukturált tanulásra alkalmas. Azonos oktatási anyagot használ minden egyes diák számára. Ha már valamilyen választási lehetőség is van, különböző szinten álló és különböző tanulási céllal rendelkező diákok is használni tudják a programot. A hipertextes kapcsolatokkal ellátott tartalomjegyzék (külön ablakban) nemcsak követhetővé teszi, hol is tart a hallgató, hanem választást enged a fejezetek és azok sorrendje között. A tanulást meg lehet szakítani, személyre lehet szabni.

Az információ egyszerű prezentálását a tényleges képzéstől, a tanulás és elsajátítás élményétől az interaktivitás különbözteti meg. Az összetettebb tudás elsajátításához az ismereteket egy feladat megoldása során kell alkalmazni a mélyebb tanulás érdekében; ez növeli a motivációt is. A szimulációk is értékes tapasztalatot adnak. A Louisville-i Egyetemen például mozgóképekkel illusztrálják a Venn-diagramokat a fogalmak Boole-algebrai összekapcsolása esetén. A Kongresszusi Könyvtár oktatóprogramjában a tanulóknak helyes sorrendben kell

feltenniük a polcra a könyveket. A Washington State University oktatóprogramja a sikeres keresési stratégia megtervezésének gyakran nehéz lépéseit gyakoroltatja. A könyvtárosok emellett segítik a diákokat a web-lapok értékelésénél. A Penn State University egyik hallgatója olyan oktatóprogramot készített, amely egyéni és csoportos tanulásra egyaránt használható, kikérdezi és véleményalkotásra, kreatív gondolkodásra készíti a használóját.

A hagyományos oktatáspedagógia az egyszerű készségek elsajátítását segíti, de a könyvtárosok új oktatási módszereket is kitaláltak. Az aktív tanulás e módszerekkel a hallgató bevonásával zajlik, képességei és céljai alapján maga választja meg a haladási utat, az információt új helyzetekre alkalmazza. Mindezt a hipertextes környezet teszi lehetővé (külön ablakban a hipertextes tartalomjegyzék, navigációs segédletek, keresőgép stb.). Világosan megjelölt információkra van szükség, a sok szöveg ugyanis nehezen olvasható. Az interaktivitás jelenti az aktív tanulás kulcsát. A web révén a könyvtárosok meghaladhatják a hagyományos pedagógiai technikákat és az aktív, kreatív tanuláshoz nyújthatnak segítséget.

(Hegyközi Ilona)

99/404

LAWSON, Mollie D.: Assessment of a college freshman course in information resources = Libr.Rev. 48.vol. 1999. 2.no. 73-78.p.

Res. francia és német nyelven

Elsőéves hallgatók információhasználati képzése – az eredmények értékelése

Felmérés; Használói szokások; Használók képzése -felsőoktatásban; Hatékonyság

A Central Missouri State University könyvtára az 1997-1998-as tanév őszi és tavaszi félévében felmér-

te azoknak az elsőéves hallgatóknak a könyvtárhasználati fejlődését, akik beiratkoztak a könyvtár „Információforrások” nevű tanfolyamára. (E tanfolyamot 1996-ban indították az új hallgatók képzésére.) Az értékelést úgy végezték el, hogy a tanfolyam előtt is és utána is tesztelték a hallgatók könyvtárhasználati ismereteit. A cikk részletesen ismerteti az eredményeket.

(Autoref. alapján)

99/405

OBERDIECK, Klaus D.: Mit der gymnasialen Oberstufe in die Universitätsbibliothek? Ein Erfahrungsbericht und Plädoyer für die Aussenorientierung des wissenschaftlichen Bibliothekars = Bibliotheksdienst. 33.Jg. 1999. 5.no. 771-776.p.

Használhatják-e a gimnázium felsőbb évfolyamain tanulók az egyetemi könyvtárat? A Braunschweigi Egyetemi Könyvtár tapasztalatai

Egyetemi könyvtár; Használók képzése -felsőoktatásban; Középközlés

A gimnáziumi tanulók gyakran fordulnak speciális dolgozati témáikhoz segítségért a közművelődési könyvtárakhoz, de nem ritkán az egyetemi könyvtárakat keresik fel. A dolgozatírók ma már az Interneten keresztül hozzájuthatnak a legnagyobb német nyelvű házi feladat-adatbázishoz, melynek tartalma 2000 referátum „a tanulóktól a tanulókhöz”, kérdéses azonban, hogy a referátumoknak ez a tömege igazi segítséget nyújt-e az információt igénylőknek. Mindenesetre a Braunschweigi Egyetemi Könyvtárhoz forduló gimnáziumi tanulók száma változatlanul magas, s ott korábban sem zárkóztak el – szemben több más egyetemi könyvtárral – ennek az igénynek a kielégítésétől.

Az utóbbi időkből a könyvtár új, sajátos feladatot is vállalt. A háttérben az alsószászországi kultuszminisztérium 1997. évi rendelete áll, mely a gimnáz-

ziumok felső tagozata és a szakgimnáziumok számára a szaktudományba való iskolai bevezetést, a tanulók önálló ismeretszerzési képességének megalapozását írja elő. Ehhez kapcsolódva az egyetemi könyvtár felajánlotta a város és a környék 14 gimnáziuma számára a könyvtár- és irodalomhasználati előadások megszervezését. Három variánst kínáltak fel: 1. A könyvtár szolgáltatásainak bemutatása 45 perces kalauzolás keretében. 2. A szakterület legfontosabb kézikönyveinek és CD-ROM adatbázisainak bemutatása, használatuk ismertetése, OPAC-keresés 60 percben. 3. A két előző program együttesen. Az iskolák többsége az utóbbit választotta. Február elejétől 7 héten át 14 gimnáziumból 43 tanulócsoporthoz 620 tanuló kereste fel a könyvtá-

rat, a végzős osztályok, akik számára a miniszteri rendelet előírja a tudományágba való bevezetést. A könyvtár és elsősorban a szakreferensek számára rendkívüli megterhelést jelentett ez a többletfeladat, ők tartották ui. a szakirodalmi bevezetéseket és részben (a könyvtárosi szakfőiskolát végzett munkatársakkal megosztva) az általános bevezetést is. E terhelés ellenére a könyvtárosok úgy látják, feladatvállalásuk érdemi hozzászólás a szakreferensek tevékenységének újragondolása körüli vitához, mely a német könyvtári szaksajtóban hosszabb ideje folyik.

(Katsányi Sándor)

Lásd még 343, 375

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS, -TERJESZTÉS

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

99/406

Licence de ressources électroniques: comment éviter les pièges juridiques? = Documentaliste. 36.vol. 1999. 2.no. 105-112.p.

Res. angol és német nyelven

Engedély elektronikus dokumentumok terjesztéséhez: hogyan kerülhetők el a jogi kockázatok? Az Európai Szerzői Jogi Használói Fórum javaslatai

Elektronikus dokumentum; Szerzői jog

Ha egy könyvtár vagy tájékoztatási intézmény elektronikus dokumentumokat szeretne használni rendelkezésére bocsátani, először engedélyt kell kérnie erre a dokumentum előállítójától. A használati engedély (licenc) a kiadó és a tájékoztatási szakember között kötendő szerződés keretében jön létre. A két szerződő fél azonban gyakran nincs tisztában a jogi zsargonnal és esetleg nem látja a következményeket. Ezért tette közzé a European Copyright User Platform (ECUP) ezt a cikket, amely felhívja a figyelmet a lehetséges kockázatokra és javaslatot tesz elkerülésükre, valamint kiemeli azokat a kérdéseket, melyekre a licenc-szerződésnek ki kell terjed-